

# Piotrowski, Jan

---

## Wspomnienia pośmiertne : Zdzisław Rauszer (1877-1952)

---

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 45, 111-113

---

1952

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych [mazowsze.hist.pl](http://mazowsze.hist.pl).

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

według jakiegoś programu, on zachowywał spokój i nie dawał się wytrącić z równowagi. Była jednak rzecz, której pragnął gorąco. Chodziło mu o to, aby jego własny naród miał lepsze zrozumienie wielkiego świata słowiańskiego. Pragnął również, aby Słowianie żyli w zgodzie między sobą, aby sąsiedzkie narody szanowały nawzajem swój dorobek kulturalny i znajdowały możliwie jak najwięcej dóbr wspólnych.

W kołach akademickich wyróżniał się tym, że lubił współpracować z innymi. Był on dobrym towarzyszem pracy w sprawach wartych wysiłku. Nie orał samotnie swej bruzdy, polegając na własnym tylko „geńiuszu“. Inni mogli szukać na tej drodze wyróżnienia — ale nie Noyes. Zasłużył sobie na to, abyśmy Go zachowali we wdzięcznej pamięci jako wiernego przyjaciela, uczynnego kolegę i badacza cieszącego się osiągnięciami innych pracowników.

*William J. Rose*

### **Zdzisław Rauszer**

(1877 — 1952)

Dnia 20 października 1952 r. zmarł Zdzisław Rauszer, długoletni dyrektor Głównego Urzędu Miar. Całe swe pracowite życie poświęcił Zmarły rozwojowi metrologii polskiej i nawiązaniu stosunków ze wszystkimi metrologicznymi placówkami świata.

Urodzony 16 czerwca 1877 r. w Warszawie, młody Rauszer uzyskuje maturę w 1896 r. kończąc szkołę realną w stolicy, a następnie wyjeżdża do Petersburga, gdzie wstępuje do Instytutu Technologicznego na Wydział Mechaniczny i kończy go w 1903 r., otrzymując dyplom inżyniera technologa I stopnia z odznaczeniem.

Będąc jeszcze studentem, Rauszer zainteresował się pracami Głównej Izby Miar i Wag, znajdującej się w sąsiedztwie Instytutu Technologicznego i kierowanej w owym czasie przez słynnego uczonego rosyjskiego — Mendelejewa. Po sześciu latach pracy w kraju, tj. w 1909 roku, inżynier Rauszer wraca do Petersburga i w charakterze asystenta pracuje w Głównej Izbie Miar i Wag, w sekcji pomiarów długości, kierowanej przez wybitnego metrologa profesora Blumbacha. Po dwóch latach pracy na tym stanowisku wraca do kraju i tu pracuje nad pogłębieniem swej wiedzy w zakresie metrologii.

Kiedy w 1915 roku ewakuowano do Rosji Warszawski Urząd Miar z całym jego inwentarzem technicznym i personelem, władze miejskie postanowiły co rychlej utworzyć Urząd Miar miasta Warszawy. Zaczęto szukać człowieka, który by potrafił zorganizować na należytych poziomach i poprowadzić tę instytucję. Trafny wybór padł na inżyniera Rauszera. Z dniem 1 lutego 1916 roku został On powołany na stanowisko kierownika tego Urzędu.

Pomimo znacznych trudności w zaopatrzeniu Urzędu w niezbędne przybory i konieczności wyszkolenia kadr, Urząd rozpoczął swą działalność już po kilku miesiącach.

Dyrektor Rauszer nie ograniczył się jednak tylko do roli wzorowego urzędnika powierzonego Mu Urzędu. Przewidując rychłe odrodzenie państwowości polskiej, już w 1917 roku rozpoczął prace nad projektem polskiej ustawy o miarach. Projekt ten pod wielu względami stanowił znaczny postęp w stosunku do ustaw o miarach, obowiązujących w owym czasie w innych państwach. W roku 1919 projekt ten, nieco skrócony, został

wydany jako Dekret Naczelnika Państwa *O miarach*, mocą którego między innymi wprowadzony został system metryczny jednostek miar jako jedynie obowiązujący w Polsce.

W tymże 1919 roku Urząd Miar Miasta Stołecznego Warszawy przeniesiony został do Ministerstwa Przemysłu i Handlu i przekształcony na Główny Urząd Miar, dyrektorem którego został mianowany inżynier Zdzisław Rauszer.

Okres od 1916 do 1939 roku to lata wyteźonej i wielce owocnej pracy dyrektora Rauszera i jego współpracowników. W okresie tym rozbudowano przede wszystkim centralę Głównego Urzędu Miar, a następnie zorganizowano szereg filii w różnych większych miastach Polski. Największych trudności przysparzała organizacja centrali Głównego Urzędu Miar: trzeba było bowiem stworzyć kosztowne laboratoria badawcze, precyzyjne warsztaty, bibliotekę metrologiczną oraz wyszkolić na metrologów odpowiednio uzdolnionych inżynierów, fizyków, a nawet prawników.

Zmarły poświęcił się specjalnie pracom nad prawodawstwem dotyczącym miar oraz nad tworzeniem polskiego słownictwa metrologicznego. Oprócz wymienionego wyżej *Projektu Ustawy o Miarach*, wydanego w 1918 r., dyrektor Rauszer jest autorem szeregu innych bardzo cennych prac z zakresu metrologii. W 1920 roku ukazuje się w „Miesięczniku Statystycznym“ większa jego praca pod tytułem *Jednostki miar w Królestwie Polskim w dobie poprzedzającej wydanie dekretu O miarach z dnia 8 lutego 1919 roku*. Następnie w 1922 roku ogłasza *Wprowadzenie systemu metrycznego w Królestwie Polskim*. W 1929 roku w „Przeglądzie Technicznym“ drukuje *Pierwsze dziesięciolecie polskiej administracji miar*. W następnym roku dyrektor Rauszer umieszcza w „Gazecie Rolniczej“ pracę pod tytułem *Legalizacja wag w rolnictwie*. W 1933 roku ukazuje się Jego praca pod tytułem *Błędy i poprawki narzędzi mierzniczych*, która powtórnie została wydana w roku 1949. Wreszcie w 1939 roku w „Encyklopedii nauk politycznych“ umieścił dyrektor Rauszer pracę pod tytułem *Mierzenie pod względem prawnym*.

Z zakresu prac administracyjnych, odnoszących się do miar, ogłosił On *Autorstwo polskiego prawa o miarach, Organizacja polskiej administracji miar od 1916 i powtórnie od 1949 roku*. W roku 1950 w czasopiśmie „Revue de metrologie“ ukazała się praca Rauszera pod tytułem *Introduction du systeme metrique en Pologne*. W rękopisie pozostała niewydana praca pod tytułem *Teoria wielkości*.

Za zasługi naukowe i organizacyjne z zakresu metrologii polskiej Politechnika Lwowska nadała inżynierowi Zdzisławowi Rauszerowi w 1936 roku tytuł doktora honorowego nauk technicznych. W roku 1950 został On powołany do współpracy przez Polską Akademię Umiejętności, a w 1951 roku Towarzystwo Naukowe Warszawskie powołało Go na członka zwyczajnego.

W 1923 roku za zorganizowanie polskiej administracji miar dyrektor Rauszer został odznaczony krzyżem komandorskim orderu odrodzenia Polski.

W czasie okupacji od października 1939 roku do powstania warszawskiego dyrektor Rauszer pozostawał na stanowisku, i Główny Urząd Miar funkcjonował do końca 1940 roku samodzielnie, po czym został przez okupanta ograniczony do roli naukowego instytutu metrologicznego.

W roku 1945 inżynier Rauszer wraca do Warszawy, do zrujnowanego zupełnie przez okupanta Głównego Urzędu Miar i wkłada cały swój

wysiłek, całą swoją energię i wieloletnie doświadczenie w sprawę odbudowania i ponownego zorganizowania ukochanego przezeń Urzędu. Udało się Mu się to całkowicie i w przeciągu 2—3 lat, przy pomocy ocalałego w zawierusze wojennej i ofiarnego personelu, doprowadza Urząd prawie do stanu normalnego.

Poza pracami w Głównym Urzędzie Miar dyrektor Rauszer brał czynny udział w wielu krajowych i zagranicznych instytucjach naukowych. Był członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Fizycznego, członkiem byłego Instytutu Naukowego Organizacji i Kierownictwa, członkiem honorowym byłego Stowarzyszenia „Liga Pracy“, członkiem Państwowej Rady Mierniczej przy Głównym Urzędzie Pomiarów Kraju. Następnie był członkiem Międzynarodowego Komitetu Miar, prezydentem Pierwszej Międzynarodowej Konferencji Metrologicznej Prawnej, prezesem Komitetu dla Opracowania Międzynarodowej Konwencji Metrologii Prawnej (1937 — 1950 r.). W charakterze delegata rządu polskiego dyrektor Rauszer brał udział w VII, VIII i IX Generalnej Konferencji Miar.

Ostatnie lata swego pracowitego życia, tj. od roku 1949 aż do zgonu, dyrektor inżynier Zdzisław Rauszer, już jako zasłużony emeryt, pracuje w Polskim Komitecie Normalizacyjnym, początkowo jako przewodniczący Komisji Metrologicznej, a następnie jako kierownik w Centralnym Zakładzie Słownictwa Technicznego.

Rok 1952 przerwał pasmo niestrudzonego życia dyrektora Rauszera, który długoletnią pracą na odcinku metrologii polskiej dobrze zasłużył się Ojczyźnie.

Cześć Jego pamięci!

Jan Piotrowski

**Jan Szmurło**  
(1868 — 1952)

W dniu 1 maja 1952 roku zmarł prof. dr med. Jan Szmurło, członek T. N. W. oraz P. A. U. i wielu towarzystw naukowych.

Wybitny lekarz-otolaryngolog, profesor zwyczajny i honorowy Uniw. S. B. w Wilnie, a ostatnio profesor zwyczajny historii medycyny Uniwersytetu Łódzkiego, był jednocześnie wybitnym uczonym i pedagogiem. Ogłosił drukiem przeszło 130 prac z dziedziny swej specjalności oraz z różnych dziedzin medycyny. Po przejściu na emeryturę w 1936 roku, po długiej pracy w charakterze kierownika kliniki i nauczyciela, przeniósł się do Warszawy, ale nie przerywa swej działalności lekarskiej, społecznej i naukowej. W 1937 r. w wydawnictwie redagowanym przez prof. F. Malinowskiego opracował dział *Terapia ogólna chorób uszu, nosa i krtani*. W tym samym roku w zbiorowym wydawnictwie o chorobach zakaźnych opracował dział *Twardziel, pleśniawki, afty i anginy*. W dziele popularnym *Podręczna encyklopedia zdrowia* omówił obszernie choroby nosa, gardła i uszu. W 1938 r. w Zakładzie Histologii U. W. prowadzi badania nad nową metodyką barwienia naczyń krwionośnych i z pomocą tej metodyki (opracowanej przez doc. P. Słonimskiego) wykrywa obecność naczyń krwionośnych w nabłonku krypt migdałków podniebiennych i ogłasza w „Sprawozdaniach PAU“ w 1939 r. swe spostrzeżenia w pracy pt. *Sur la présence des vaisseaux sanguins dans l'épithélium des amygdales palatins*. W 1939 r. prowadzi dalsze badania nad unaczynieniem organu Jacobsona u zwierząt oraz badania nad śluzówką nosa i migdałka gardłowe-